

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Complectens Quæstiones, Qvæ Dispvatæ Dicvntvr, & Quæstiones
Quodlibetales, siue Placitorum eiusdem S. Thomæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

Vtrum pote[n]tia generatius in actu generationis prodeat per imperium
voluntatis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72780](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72780)

quod est principium actionis uel passionis, nō est relatio, sed aliqua forma absoluta. & id est essentia potentie. & inde est quod Phil. ponit potentiam non in genere relationis, sed qualitatis, sicut & scientiam, quamuis utrique aliqua relatio accedat. Secundo, quia ea quæ in diuinis important principium respectu operationis, non dicuntur notionaliter, sed solum ea quæ dicuntur principium respectu eius: quod est operationis terminus. principium enim quod notionaliter dicitur in diuinis, est respectu personę subsistentis: operatio autem non significatur ut subsistens. unde ea, quæ respectu operationis rationem principij habent, non oportet in diuinis notionaliter dici, alias uoluntas, & scientia, & intellectus, & omnia huiusmodi notionaliter dicerentur. Potentia autem, licet sit principium quicquid & actionis & eius quod est per actionem productum, tñ unum accidit ei, alterum uero competit ei per se. nō enim potentia actiua semper per suam actionem, aliquam rem producit, quę sit terminus actionis, cum sint multe operationes quę non habent aliquid operatum, ut Phil. dicit i. Ethic. & 9. Metaph.

1. Ethic. c. 1. & 2. c. 5. lect. 15. D. 984.

semper enim potentia est actionis uel operationis principium. Vnde non oportet, quod per relationem principij, quam nomen potentie importat, relatiue dicatur in diuinis. Ipsa etiam positio, ueritati consona non est. Nam si id quod est potentia, est ipsa res, quę est principium actionis, oportet naturam diuinam esse id, quod est principium in diuinis. cum enim omne agens in quantum huiusmodi, agat simile sibi, illud est principium generationis in generante, secundum quod genus generanti similitur. homo enim uirtute humane nature, generat filium qui sibi in natura humana similis inuenitur. Deo autem patri conformis est Deus genitus in natura diuina. Vnde natura diuina est generationis principium, ut cuius uirtute generat pater, sicut Hyl. dicit. Et propter hoc alij dixerunt, quod potentia generandi significat essentiam tantum. Sed illud etiam conueniens non est. Actio enim quę fit uirtute nature communis, per aliquod sub natura cōi contentum aliquem modum accipit ex proprijs illius principijs, sicut actio, quę debetur nature animalis, fit in homine secundum quod competit principijs speciei humane. unde & homo perfectus habet actum uirtutis imaginatiuę, quam alia animalia, sicut quod competit eius rationalitati. Similiter etiam actio hominis inuenitur in hoc & in illo homine, sicut quod competit principijs individualibus huius uel illius, ex quibus contingit, quod unus homo clarius alio intelligit. Et ideo oportet, quod si natura cōis sit principium alicuius operationis, quę solum patri conuenit, oportet quod sit principium, secundum quod competit proprietati personali patris. Et propter hoc in ratione potentie includitur quodammodo paternitas, etiam quantum ad id quod est generationis principium. Et propter hoc cum alijs dicendum est, quod potentia generandi simul essentiam & notionem significat.

Lib. de Sy modis circa med.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod potentia importat rationem principij respectu operationis, quę notionaliter non dicitur in diuinis, ut dictum est. AD SECUNDUM dicendum, quod in rebus creatis unum prædicamentum accidit alteri, propter quod non potest ex duobus fieri unum, nisi unum per accidens: sed in diuinis relatio est realiter ipsa essentia, & ideo non est simile. AD TERTIUM dicendum, quod in rebus creatis principium generationis est duplex. generans, & quo generatur, sed generans quidem per generationem distinguitur a genito, cum nulla res generet seipsum. Sed id quo generans generat, non distinguitur, sed est cōe uerique, ut dictum est. Vnde non oportet naturam diuinam distingui, sicut potentia generandi, cum potentia sit principium, ut quo.

In corp. ar.

AD QUARTUM dicendum, quod ratione relationis implicita, potentia generandi non est communis, sed propria. AD QUINTUM dicendum, quod in qualibet generatione principium generationis principaliter non est aliqua forma individualis, sed forma, quę pertinet ad naturam speciei. Item, non oportet, quod genitum similitur generanti, quantum ad conditiones individuales, sed quantum ad naturam speciei. Paternitas autem non est in patre per modum forme speciei, sicut humanitas in homine, sic enim in eo est diuina natura, sed est in eo, ut ita dicam, sicut principium individuale, est enim proprietatis personalis. Et ideo non oportet, quod sit generationis principium principaliter, sed quodammodo cointellectum ratione supra dicta. aliter sequeretur, quod pater per generationem non solum deitatem, sed paternitatem communicaret, quod est inconueniens.

AD SEXTUM dicendum, quod potentia generandi est idem realiter cum natura diuina, ita quod natura includitur in ratione ipsius, non autem sic fit de paternitate: unde non est simile.

AD SEPTIMUM dicendum, quod scientia, uel uoluntas non est principium generationis, cum generatio sit nature, quę in quantum est actionis principium, rationem potentie habet. Et inde est, quod potentia cōsignificatur cum eo, quod est ad aliquid in diuinis, non autem scientia, uel uoluntas. Ad ea autem, quę sunt in contrarium, de facili patet responsio ex prædictis.

ARTICVLVS III.

Utrum potentia generatiua in actu generationis, procedat per imperium uoluntatis.

TERTIO queritur: utrum potentia generatiua, in actu generationis procedat per imperium uoluntatis. Et utrum sic. Hila. enim dicit, quod non naturali ductus necessitate pater genuit filium: sed si non genuit uoluntate, genuit naturali necessitate, quia agens, uel est uoluntarium, uel naturale: ergo pater genuit filium uoluntate. Et sic potentia generatiua per imperium uoluntatis exit in actu generandi. Sed dicebat, quod pater non genuit filium neque uoluntate precedente, neque uoluntate consequente, sed concomitante.

Sed contra: Videtur, quod hæc ratio sit insufficientis. Cum enim quicquid est in Deo, sit æternum, nihil quod est in Deo, potest tempore precedere aliquid in Deo existens: & tñ inuenitur, quod aliquid habet ad aliud rationem principij, sicut uoluntas Dei ad electionem, qua eligit iustos, ex hoc solo, quod ab intellectu procedit: ergo quamuis uoluntas generationem filij tempore non precedat, nihilominus, ut uidetur, potest poni principium generationis filij, ex hoc, quod procedit ab intellectu.

Propter hoc. Videtur, quod hæc ratio sit insufficientis. Cum enim quicquid est in Deo, sit æternum, nihil quod est in Deo, potest tempore precedere aliquid in Deo existens: & tñ inuenitur, quod aliquid habet ad aliud rationem principij, sicut uoluntas Dei ad electionem, qua eligit iustos, ex hoc solo, quod ab intellectu procedit: ergo quamuis uoluntas generationem filij tempore non precedat, nihilominus, ut uidetur, potest poni principium generationis filij, ex hoc, quod procedit ab intellectu.

Propter hoc. Videtur, quod hæc ratio sit insufficientis. Cum enim quicquid est in Deo, sit æternum, nihil quod est in Deo, potest tempore precedere aliquid in Deo existens: & tñ inuenitur, quod aliquid habet ad aliud rationem principij, sicut uoluntas Dei ad electionem, qua eligit iustos, ex hoc solo, quod ab intellectu procedit: ergo quamuis uoluntas generationem filij tempore non precedat, nihilominus, ut uidetur, potest poni principium generationis filij, ex hoc, quod procedit ab intellectu.

In corp. ar.

In corp. ar.

In lib. de Sy modis

Lib. de Sy modis

In lib. de Sy modis

ccs,

ces, quod in humanis verum est quod voluntas imperat actum intellectus, non autem in diuinis.

¶ 4 Sed contra, praedestinatio quodammodo est actus intellectus. Dicimus enim quod Deus praedestinavit Petrum, quia voluit, secundum illud Rom. 9. Cuius vult miseretur, & quem & c. ergo non solum in humanis, sed etiam in diuinis voluntas imperat actum intellectus.

¶ 5 Præter. Secundum Philosophum 8. Physic. quod mouetur ex seipso, potest moueri & non moueri: & eadem ratione quod agit ex seipso, agere potest & non agere: sed natura non potest agere & non agere, cum sit determinata ad vnum, ergo non agit ex seipso, sed quasi mota ab alio. hoc autem in diuinis esse non potest. Nulla ergo actio in diuinis est a natura, & sic nec generatio. Et ita generatio est a voluntate, cum omnia agentia reducuntur in naturam, vel voluntatem, vt patet secundo Physico.

¶ 6 Præter. Si actio naturæ præcedat actionem voluntatis, sequitur inconueniens, quod scilicet ratio voluntatis tollatur. Nam, cum natura sit determinata ad vnum, si voluntatem moueat, eam ad vnum tantum mouebit: quod est contra rationem voluntatis, quæ secundum quod huiusmodi, libera est. Si vero voluntas naturam moueat, neque tollitur ratio naturæ, neque voluntatis, quia quod se habet ad plura nihil prohibet quod ad vnum moueat. ergo rationaliter actio voluntatis præcedit actionem naturæ, magis quam econuerso. Sed generatio filij est pura actio siue operatio, ergo est a voluntate.

¶ 7 Præter. In psalmo dicitur. Dixit & facta sunt: quod Augustinus exponit, i. verbum genuit in quo erant vt fierent. Sic ergo processio verbi a patre, est ratio creaturæ producendæ: si ergo filius non procedit a patre p imperium voluntatis, sed naturæ, videtur se qui quod omnes creaturæ a Deo naturaliter, & non solum voluntarie procedant: quod est erroneum.

¶ 8 Præter. Hila. dicit in libro de synodis, Si quis nolere patre natū dicat filiū: anathema sit. nō ergo pater genuit filium inuoluntarie, & sic idem quod prius.

¶ 9 Præter. Ioan. 2. dicitur. Pater diligit filiū, & omnia dedit in manu sua, quod secundum vnam glossam exponitur de daemone generationis æternæ. Dilectio ergo patris ad filium est signum potius quam ratio generationis æternæ, sed dilectio est a voluntate: ergo voluntas est principium generationis filij.

¶ 10 Præter. Dionys. in libro de di. no. dicit, quod diuinus amor non permittit ipsum sine germine esse. Ex quo etiam videtur idem, scilicet quod amor sit ratio generationis.

¶ 11 Præter. Positio ad quam non sequitur aliquod inconueniens, siue error, potest poni in diuinis: sed si ponatur quod pater genuerit filium voluntate, non sequitur aliquod inconueniens. Neque enim sequitur quod filius non sit æternus, vt videtur, neque quod non sit consubstantialis, aut æqualis patri, quia Spiritus sanctus qui procedit per modum voluntatis, coæternus est, coequalis, & consubstantialis patri & filio. ergo videtur quod non sit erroneum dicere quod pater genuit filium voluntate.

¶ 12 Præter. Voluntas qualibet non potest non velle suum vltimum finem: sed finis diuine voluntatis est comunicatio sue bonitatis, quæ maxime fit per generationem, ergo voluntas patris non potest non velle generationem filij: voluntate ergo genuit filium.

¶ 13 Præter. Humana generatio a diuina extrahitur, sicut illud Eph. 3. Ex quo omnis paternitas in cœ-

Tex. 134. & 29.

Lib. 2. c. 6. 45. & 49.

Li. 2. de genesi ad iheram cap. 6. & 7.

Circa med. libri.

Ca. 4. parte 2. a medio.

Ca. 4. parte 2. a medio.

Ca. 4. parte 2. a medio.

Ca. 4. parte 2. a medio.

Ca. 4. parte 2. a medio.

Ca. 4. parte 2. a medio.

Ca. 4. parte 2. a medio.

Ca. 4. parte 2. a medio.

Ca. 4. parte 2. a medio.

Ca. 4. parte 2. a medio.

Ca. 4. parte 2. a medio.

Ca. 4. parte 2. a medio.

Ca. 4. parte 2. a medio.

Ca. 4. parte 2. a medio.

Ca. 4. parte 2. a medio.

Ca. 4. parte 2. a medio.

Ca. 4. parte 2. a medio.

Ca. 4. parte 2. a medio.

Ca. 4. parte 2. a medio.

Ca. 4. parte 2. a medio.

Ca. 4. parte 2. a medio.

Ca. 4. parte 2. a medio.

Ca. 4. parte 2. a medio.

A lo & in terra no. Sed humana gñatio subiacet imperio voluntatis, aliter in actu generationis peccatum non esset, ergo etiam diuina: & sic idem quod prius.

¶ 14 Præter. Ois actio naturæ immutabilis est necessaria. Sed natura diuina oino est immutabilis. Si ergo generatio sit operatio naturæ & nō voluntatis, sequitur quod sit necessaria. Ita quod pater genuit filium necessitate: quod est contra August. ad Orosium.

¶ 15 Præter. Augustinus dicit quod filius est consilius de consilio, & uoluntas de voluntate. Sed hæc propositio de denotat principium, ergo voluntas est principium generationis filij: & sic idem quod prius.

SED CONTRA est, quod Augustinus dicit in libro ad Orosium. Pater neque uoluntate, neque necessitate genuit filium.

¶ 2 Præter. Summa diffusio voluntatis est per modum amoris: Filius autem non procedit per modum amoris: sed potius Spiritus sanctus. ergo uoluntas non est principium generationis filij.

¶ 3 Præter. Filius procedit a patre: ut splendor a luce, sicut illud Hebræorum. 1. Qui cū sit splendor gloriæ, & figura substantiæ & c. sed splendor non procedit a luce uoluntate mediante, ergo nec filius a patre.

RESPON. Dicendum, quod generatio filij potest se habere ad uoluntatem, vt uoluntatis obiectum. Pater enim & filium uoluit, & filij generationem ab æterno: nullo autem modo uoluntas esse potest diuine generationis principium: quod sic patet.

Voluntas in quantum uoluntas, cum sit libera, ad utrumlibet se habet. Potest enim uoluntas agere uel non agere, sic uel sic facere, uelle & non uelle. Et si respectu alicuius hoc uoluntati non conueniat, hoc accidet uoluntati non in quantum uoluntas est, sed ex inclinatione naturali, quam habet ad aliquid, sicut ad finem ultimum, quem non potest non uelle, sicut uoluntas humana non potest non uelle beatitudinem, nec potest uelle miseriam. Ex quo patet, quod omne illud, cuius uoluntas est principium quantum in se est, possibile est esse uel non esse, & esse tale uel tale, & tunc uel nunc.

¶ 4 Præter. Ois aut illud, quod sic se habet, est creatum: quia in eo quod increatum est, non est potestas ad esse uel non esse, sed per se necesse est esse, vt Auicenna probat. Si ergo ponit filius uoluntate genitus, necessario sequet ipsum esse creaturam. Et pro hoc Ariani, qui ponebant filium creaturam, dicebant esse esse genitum uoluntate. Catholici autem dicunt filium non uoluntate, sed natura. Natura, n. ad vnum determinata est. Et sicut hoc, ex hoc, quod filius est a patre genitus natura, oportet quod ipse non possit esse non genitus, & quod non possit esse alio modo, aut patri, non consubstantialis, cum quod naturaliter procedit, procedat in similitudine eius a quo procedit. Et hoc est, quod Hyl. dicit in lib. de syn.

Oibus creaturis substantiam Dei uoluntas attulit, sed naturam filio dedit perfectam naturam. & ideo talia sunt cuncta, qualia Deus esse uoluit. Filius autem talis est, qualis est Deus. Sicut autem dictum est, uoluntas, licet respectu aliquorum ad utrumlibet se habeat, tamen respectu finis ultimi, naturalem inclinationem habet. Et similiter intellectus respectu cognitionis principiorum primorum, naturalem quandam motum habet. Principium autem diuine cognitionis est ipse Deus, qui est finis sue uoluntatis. unde illud quod procedit in Deo per actum intellectus cognoscens seipsum, realiter procedit, & similiter quod procedit per actum uoluntatis diligentis seipsum.

¶ 5 Præter. Quæst. dist. S. Thomæ. B Et pro-

C. 7. in prin. tom. 4. 1. de trin. cap. 20.

Hic in script. batur Dialog. 65. quæst.

Vide. 1. p. p. 27. a. 4. & sic. re. ad prima.

8. metaph. 4. 2. 4.

Post med. libri non parum.

QVAEST. II. DE CREATIONE, ARTIC. III.

Et p[ro]p[ter] hoc, cum filius procedat ut uerbum per actum intellectus diuini, in quantum pater cognoscit seipsum: & Spiritus sanctus per actum uoluntatis, in quantum pater diligit filium: sequitur quod tam filius quam Spiritus sanctus, naturaliter procedant, & ex hoc uoluntatis quod sunt consubstantiales, & coaequales, & coaeterni patri & sibi inuicem.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod Hil. loquitur de necessitate quae importat uolentiam: quod patet per hoc quod subdit, non naturali necessitate ductus, cum uellet generare filium.

AD SECUNDVM dicendum, quod respectu nullius rei est in Deo uoluntas antecedens, quia quicquid aliquis Deus uult, ab aeterno uoluit: eo comitans uero est respectu omnium bonorum quae sunt in ipso in creaturis. Uult enim esse, & creaturam esse. Sed procedens uel antecedens tempore quidem non est nisi respectu creaturae, quae ab aeterno non fuit. Praecedens uero intellectu est respectu actuum aeternorum, qui significantur ad creaturas terminari: sicut dispositio, praedestinatio, & huiusmodi. Generatio uero filij, neque est creatura, neque ad creaturam significatur terminari. Unde respectu eius non est uoluntas praecedens, nec tempore, neque intellectu, sed solum uoluntas concomitans.

AD TERTIUM dicendum, quod sicut actus intellectus uel sequi actum uoluntatis, in quantum a uoluntate imperatur, ita e conuerso actus uoluntatis uel sequi actum intellectus, in quantum per intellectum praesentatur uoluntati suum obiectum: quod est bonum intellectum. Unde esset procedere in infinitum, nisi esset ponere statum, uel in actu intellectus, uel in actu uoluntatis. Non autem potest status poni in actu uoluntatis, cum obiectum praesupponatur ad actum: unde oportet ponere statum in actu intellectus, qui naturaliter intellectum consequitur: ita quod a uoluntate non imperatur. Et per hunc modum procedit filius Dei, ut uerbum, secundum actum intellectus diuini: ut ex dictis patet.

In corp. art. AD QUARTVM dicendum, quod actus intellectus diuini naturalis est: sed quod ad ipsum Deum terminatur, qui est principium suae cognitionis. Secundum uero quod significatur ad creaturas terminari, ad quas sic se habet quoddam modo ut intellectus noster ad conclusiones non naturaliter ab intellectu progreditur, sed uoluntarie. Et ideo in diuinis aliqui actus intellectus significantur ut imperati a uoluntate.

AD QUINTVM dicendum, quod quo ad ea, ad quae natura potest se extendere secundum propria principia essentialia, non indiget ut ab alio determinetur, sed ad ea tantum, ad quae propria principia non sufficiunt. Unde Philosophi non sunt ducti ut ponerent opus naturae, opus intelligentiae, ex operibus, quae competunt calido & frigido secundum seipsa, quia in his etiam ponentes res naturales, ex necessitate materiae acciderent, omnia naturae opera reducebant. Ducti sunt autem ex illis operationibus, ad quas non possunt sufficere uirtus calidi & frigidi, & huiusmodi qualitatium: sicut ex membris ordinatis in corpore animalis tali modo, quod natura saluatur. Quia ergo naturae diuinae secundum se opus est generatio, non oportet quod ad hanc actionem ab aliqua uoluntate determinetur. Vel dicendum, quod natura determinatur ab aliquo, ut in finem. Illi autem naturae, quae est finis, & non ad finem, non competit ab aliquo determinari.

AD SEXTVM dicendum, quod in diuersis considerando,

actio uoluntatis actionem naturae praecedat. Unde totius naturae inferioris actio ex uoluntate gubernantis procedit. Sed in eodem oportet quod actio naturae praecedat actionem uoluntatis. Natura enim intellectu praecedat uoluntatem, cum natura intelligatur esse principium quo res subsistit, uoluntas uero ultimum quo ad finem ordinatur. nec tamen sequitur quod tollatur ratio uoluntatis. Quia uis, nam ad inclinationem naturae uoluntas ad aliquid unum determinetur, quod est ultimus finis a natura intentus, respectu tamen aliorum, indeterminata manet: sicut patet in homine, qui naturaliter uult beatitudinem & de necessitate, non autem alia. Sic ergo in Deo naturae actio, actionem uoluntatis praecedat natura & intellectu. nam generatio filij est ratio omnium eorum, quae per uoluntatem produciuntur, scilicet creaturarum.

AD SEPTIMVM dicendum, quod licet in uerbo Dei a patre genito fuerit ut omnes creaturae fierent, non tamen oportet si uerbum naturaliter procedit, quod creaturae etiam naturaliter procedant: sicut nec sequitur, si intellectus noster principia naturaliter cognoscit, quod naturaliter cognoscat ea quae ex principijs consequuntur. Eo enim quod naturaliter habemus, uoluntas uult ad utramque partem.

AD OCTAuum dicendum, quod pater uoluntarie genuit, sed in hoc non designatur nisi uoluntas concomitans.

AD NONVM dicendum, quod si uerbum illud de generatione aeterna intelligatur, dilectio patris ad filium non est intelligenda ut ratio illius dationis, quia pater filio aeternaliter omnia dat, ut signum. Similitudo enim ratio est amoris.

AD X. dicendum, quod Dionysius loquitur de productione creaturae, non de generatione filij.

AD XI. dicendum, quod Spiritus sanctus procedere dicitur per modum uoluntatis, quia procedit per actum, qui naturaliter est a uoluntate, scilicet per hoc quod pater amat filium, & e conuerso. Ipse enim amor est Spiritus sanctus, sicut filius est uerbum quo pater dixit seipsum.

AD XII. dicendum, quod ex illa etiam ratione non sequitur nisi quod pater generationem filij uelit, quod pertinet ad uoluntatem concomitantem, quae respicit generationem nisi sicut obiectum, non sicut id, cuius sit principium.

AD XIII. dicendum, quod humana generatio fit per uirtutem naturalem, scilicet generatiuam potentiam, mediante potentia motiua, quae imperio subiacet uoluntatis, non autem generatiua potentia. Hoc autem non accidit in diuinis, & ideo non est simile.

AD XIV. dicendum, quod Aug. non intendit negare necessitatem immutabilitatis, de qua ratio procedit: sed necessitatem coactionis.

AD XV. dicendum, quod cum dicitur filius esse uoluntas de uoluntate, intelligitur esse de patre, qui est uoluntas. Unde haec praepositio, De, notat generationis principium, quod est generans: non id quo generatur, de quo est praesens quaestio.

ARTICVLVS III.

Utrum in diuinis possint esse plures filij.

QUARTO quaeritur, utrum in diuinis possint esse plures filij. Et uidetur quod sic. Operatio enim naturae, quae conuenit uni supposito, conuenit etiam omnibus suppositis eiusdem naturae. Sed generatio secundum Damascenum, est opus naturae, & conuenit patri, ergo etiam filio & Spiritui sancto, qui sunt supposita eiusdem naturae: sed filius non generat seipsum.